

St. meld. nr. 8.

(1960-61)

Melding om Norges deltaking i De Forente Nasjoners vaktstyrke i Kongo.

*Tilråding fra Utenriksdepartementet av 23. september 1960,
godkjent ved kongelig resolusjon samme dag.*

(Foredratt av utenriksminister Halvard Lange.)

Den 30. juni 1960 ble tidligere Belgisk Kongo proklamert som selvstendig stat.

Avtalen om at området som hadde vært under belgisk overhøyhet siden 1885, skulle bli uavhengig, var inngått i Brussel i januar 1960 mellom den belgiske regjering og politiske ledere i Kongo. Avtalen forutsatte at de belgiske militære styrker skulle trekkes ut av Kongo, bortsett fra mindre kontingenter knyttet til bestemte baseområder.

Allerede ved forhandlingene om dannelsen av en regjering forut for proklameringsen av uavhengighet, oppsto det store vanskeligheter som reflekterte de mange motstridende og sentrifugale krefter i landet. Først noen dager før uavhengigheten skulle proklameres, lyktes det partilederne i landet å komme overens om en regjeringskoalisjon. Denne hvilte imidlertid på et svakt parlamentarisk grunnlag.

Få dager etter at republikken Kongo var proklamert brøt uroligheter løs. De nasjonale sikkerhetsstyrker som sto under belgiske offiserers kommando, gjorde opprør og krevde at de belgiske offiserer skulle fjernes fra sine stillinger. Uroen, som oppsto i hovedstaden Leopoldville, bredte seg snart til andre deler av landet. En omfattende forfølgelse av den hvite befolkning fulgte, og den nye regjering viste seg ute av stand til å beherske situasjonen.

Den belgiske regjering fant det nødvendig å sette i gang en masse-evakuering av belgiske borgere samtidig som militære forsterkninger ble sendt til Kongo. Belgiske tropper rykket på ny inn i Leopoldville, og det kom til kamphandlinger mellom belgiske styrker og innfødte soldater.

Samtidig med dette brøt Katanga-provinsen seg løs og proklamerte seg som selvstendig stat.

Mot denne bakgrunn sendte den kongolesiske regjering den 12. juli en telegrafisk anmodning til generalsekretæren om militær hjelp fra De Forente Nasjoner. Anmodningen, som ble gjentatt den 13. juli, henviste uttrykkelig til intervensjonen av belgiske styrker.

Generalsekretæren la Kongo-spørsmålet fram for Sikkerhetsrådet i samsvar med Paktens artikkel 99 som gir ham myndighet til å gjøre Rådet oppmerksom på enhver sak som etter hans mening kan true den internasjonale fred og sikkerhet.

I sin redegjørelse til Sikkerhetsrådet presiserte generalsekretæren at målet var å sette de kongolesiske myndigheter i stand til selv å overta ansvaret for å opprettholde ro og orden i landet. Dette ville nødvendigvis kreve tid. I mellomtiden foreslo han at De Forente Nasjoner imøtekom anmodningen om å sende en militær styrke til landet.

Generalsekretæren fremholdt videre at han forutsatte at Belgia ville finne det mulig å trekke sine tropper tilbake hvis anmodningen om militær assistanse fra De Forente Nasjoner ble imøtekommet.

Generalsekretæren understreket endelig at det var forutsetningen at en FN-styrke bare skulle kunne gjøre bruk av makt i selvforsvar og at den måtte sammensettes slik at man unngikk komplikasjoner som følge av det utvalg av nasjoner som ville bli anmodet om å bidra til styrken. Dette utelukket bruk av enheter fra land som var faste medlemmer av Sikkerhetsrådet.

Melding om Norges deltaking i De Forente Nasjoners vaktstyrke i Kongo.

Et resolusjonsforslag som bemyndiget generalsekretæren til å treffe de nødvendige tiltak for å organisere en styrke etter de retningslinjer han hadde lagt fram for Sikkerhetsrådet, ble vedtatt 14. juli. 8 av Rådets medlemmer stemte for, ingen stemte mot. China, Frankrike og Storbritannia avholdt seg fra å stemme etter å ha gjort det klart at de fullt ut støttet opp om generalsekretærens plan, men at de ikke kunne godta oppfordringen til Belgia om å trekke sine styrker tilbake.

De Forente Nasjoners oppgaver i Kongo er blitt ytterligere presisert ved de resolusjoner som Sikkerhetsrådet vedtok 22. juli og 9. august og ved den resolusjon som ble vedtatt 20. september av den ekstraordinære generalforsamling. Av særlig betydning for FN-styrkens oppgaver er resolusjonen av 9. august, hvor det bl. a. heter: Sikkerhetsrådet «bekrefter at FN's styrker i Kongo ikke skal være part i eller på annen måte blande seg inn i eller bli brukt til å øve innflytelse på noen indre konstitusjonell eller annen konflikt.»

Generalsekretæren har med jevne mellomrom avlagt rapporter til Sikkerhetsrådet om iverksettelsen av Rådets resolusjoner. Hittil er det utarbeidet 4 slike rapporter som alle i detalj redegjør for aksjonen i Kongo og som inneholder ytterligere fortolkninger av Sikkerhetsrådets resolusjoner i lys av den skiftende situasjon i Kongo. Generalsekretæren har hele tiden vært omhyggelig med å understreke at FN-styrkens fremste oppgave er å gjenopprette ro og orden i landet, og at den ikke kan blande seg inn i indre forhold. Men han har samtidig pekt på at det innenfor rammen av dette mandat har vært nødvendig å ta skritt som fra enkelte hold er blitt påstått å ligge utenfor FN's myndighetsområde. Således hevder han at FN-styrkens overtagelse av flyplassene i landet og radiostasjonen i Leopoldville tok sikte på å hindre ytterligere uro og disintegrering i landet og dermed var i samsvar med Sikkerhetsrådets resolusjoner.

I sin siste rapport peker han på at det kan bli nødvendig for FN-styrken å treffe mer effektive forholdsregler for å beskytte sivilbefolkningen i samsvar med Menneskerettighetserklæringen og Folkemordkonvensjonen. Dette kan nødvendiggjøre at styrken gis rett til midlertidig avvæpning av kongolesiske militære enheter som hindrer gjenopprettelsen av ro og orden.

Til å bistå seg ved gjennomføringen av Sikkerhetsrådets resolusjoner har generalsekretæren oppnevnt en rådgivende komité som er sammensatt av representanter for de land

som har operative forband og avdelinger i Kongo, nemlig Canada, Den Forente Arabiske Republikk, Etiopia, Ghana, Guinea, India, Indonesia, Irland, Liberia, Mali, Marokko, Pakistan, Sudan, Sverige og Tunis.

Den første henvendelse om norsk bidrag til FN-styrken i Kongo mottok Utenriksdepartementet den 16. juli 1960 gjennom Norges Faste Delegasjon ved De Forente Nasjoner i New York. Delegasjonen meddelte at generalsekretær Hammarskjöld hadde forespurt om Norge var villig til og hadde muligheter for omgående å stille til rådighet for FN-styrken i Kongo, piloter, særlig helikopterpiloter, flymekanikere samt lette rekognoseringsfly. Det ble ikke oppgitt noe antall. Saken ble gjennom Forsvarsdepartementet drøftet med Luftforsvarets Overkommando. Det ble oppnådd enighet om at det kunne sendes inntil 16 mann av de nevnte kategorier og 2 rekognoseringsfly av typen Otter uten at dette gikk vesentlig ut over norsk beredskap. Sjefen for Forsvarsstaben erklærte seg på forespørsel enig i denne vurdering. Generalsekretæren ble gitt et foreløpig tilbud i samsvar med foranstående og anmodet deretter om at 4 rekognoseringsflygere og 4 teknikere måtte bli sendt med én gang.

Fra vedkommende svenske myndigheter ble det mottatt en forespørsel om Norge kunne stille et transportfly av typen C-119 til disposisjon for frakt av medikamenter og muligens en del personell til den svenske FN-styrke i Kongo. Det var forutsetningen at flyet skulle vende tilbake umiddelbart etter endt oppdrag. Etter konferanse med Luftforsvarets Overkommando ble det besluttet å etterkomme denne anmodning.

Spørsmålet om norske bidrag til FN-styrken ble behandlet i statsråd den 20. juli 1960, og ved Kgl. resolusjon av samme dag ble Forsvarsdepartementet gitt følgende fullmakt:

«Forsvarsdepartementet gis fullmakt til å stille til rådighet for FN-styrken i Kongo inntil 16 flygere og mekanikere samt 2 rekognoseringsfly til utgangen av 1960.

Forsvarsdepartementet gis fullmakt til å inngå avtale med vedkommende svenske myndigheter om å nytte et av Luftforsvarets transportfly av typen C-119 til frakt av forsyninger m. m. til den svenske FN-styrken i Kongo.»

Forsvarsdepartementet har forutsatt at norsk deltakelse skal være basert på frivillighet. Under tjenesten i Kongo får personellet inntil videre følgende vilkår:

Befal får lønn og tillegg etter norsk regulativ. I tillegg til dette 10 dollars pr. dag. Korporalene får kr. 1 361 pr. mnd. Forsikring

Melding om Norges deltaking i De Forente Nasjoners vaktstyrke i Kongo.

ved død eller invaliditet det som er størst, enten 2 ganger 1 års lønn eller 15 000 dollars.

Lønnsvilkårene for det norske personell som tjenestgjør i Kongo, vil bli tatt opp til revisjon i samråd med de danske og svenske myndigheter.

Spørsmålet om dekning av utgiftene i forbindelse med den norske deltakelse vil bli tatt opp med De Forente Nasjoner. Det forutsettes at en fra norsk side tar forbehold om at norsk deltakelse må skje uten utgifter for Norge, dvs. at De Forente Nasjoner i alle tilfelle dekker tilleggslønn utover norsk grunnlønn, løpende utgifter for drift og vedlikehold av materiellet, samt forsikring for personell og materiell. Dette er de samme betingelser som fra norsk side ble lagt til grunn da det ble avgitt norske observatører til Libanon sommeren 1958, jfr. Kgl. resolusjon av 13. juni og 4. juli 1958.

Man regnet med at det ville kunne komme ytterligere henvendelser fra De Forente Nasjoner om norsk bidrag til FN-styrken i Kongo, og for snarest å kunne etterkomme slike anmodninger i den grad det ble ansett forsvarlig ut fra nasjonale beredskapshensyn, fikk Forsvarsdepartementet ved Kgl. resolusjon av 15. august 1960 fullmakt til å stille til rådighet for FN-styrken i Kongo enkelte befalingsmenn, flybesetning o. l. og materiell i begrenset utstrekning i den grad forsvarsgrenene og Forsvarsdepartementet fant det forsvarlig.

Norge har hittil stilt følgende personell og materiell til rådighet for FN-styrken i Kongo:

4 Otterflygere og 4 mekanikere samt 1 major (liaison-offiser) avreiste Fornebu 20. juli 1960 med norsk C-119 fly. Med flyet fulgte også en del svensk personell og medisinsk utstyr. På grunn av det sterke behov, ble flyet i Kongo en tid og returnerte til Norge 10. august 1960.

Liaison--offiseren og en kaptein av besetningen ble etter anmodning værende i Kongo. De er senere gitt midlertidig høyere grad som oberstløytnant og major og tjenestgjør nå henholdsvis som eldste stabsoffiser for luftoperasjoner (Senior Air Staff Officer) ved FN-styrkens hovedkvarter og som sjef for luftoperasjonene (Chief Air Operations) på flyplassen N'Dolo.

2 Otterfly ble sendt til Kongo den 30. juli 1960 med amerikanske transportfly.

I tiden 10.—29. juli ble 4 offiserer overført fra FN-tjeneste i Midt-Østen til Kongo. Tre av disse offiserer er nå returnert til Midt-Østen.

Den 25. juli ble det mottatt anmodning fra De Forente Nasjoner gjennom Norges Faste

Delegasjon ved De Forente Nasjoner i New York om å bringe på det rene om Norge kunne stille 5 militære hygieneekspertter til tjeneste ved FN-styrken i Kongo. Delegationen ble meddelt at man ikke disponerte militære hygieneekspertter med erfaring fra tropestrøk.

Den 25. juli ble 4 helikopterflygere og 4 mekanikere sendt til Kongo.

To besetninger for transportfly av typen C-119, tilsammen 9 mann, reiste til Kongo i 2 puljer den 9. og 13. august. Det norske flypersonell er foreløpig stasjonert i eller i nærheten av Leopoldville.

Etter anmodning er det også blitt avgitt en forsyningsoffiser (Logistic officer) fra Hæren til generalsekretær Hammarskjølds stab i New York fra 31. juli d. å.

Videre er det blitt avgitt en lege-sanitetsmajor og en veterinærmajor. De reiste til Kongo henholdsvis 11. og 15. august d. å. Sanitetsmajoren tjenestgjør for tiden i Elizabethville og veterinærmajoren er stasjonert i Leopoldville.

Sammen med Danmark har Norge satt opp en bilreparasjonsavdeling. Fra norsk side deltar 2 kapteiner, 3 sersjanter og 10 korporaler. Verkstedpersonellet arbeider i Leopoldville.

Den 6. september ble det sendt en norsk oberstløytnant til Kongo. Han skal tjenestegjøre i FN-styrkens hovedkvarter i Leopoldville.

3 løytnanter og 3 sersjanter fra Luftforsvaret reiste til Kongo den 14. september. Disse tjenestgjør i lufttransport-operasjonsavdelingen i FN's luftstyrker i Kongo.

En anmodning fra De Forente Nasjoner av 8. september om å stille til disposisjon ytterligere 9 mann, helikopterpersonell, har en ikke kunnet imøtekomme, idet det helikopterpersonell en har i dag, anses nødvendig for å drive redningstjenesten i Luftforsvaret.

Den norske styrken i Kongo består for tiden av 25 offiserer, 17 sersjanter og 10 korporaler, tilsammen 52 mann.

Den oppgave De Forente Nasjoner er stilt overfor i Kongo er forskjellig fra de oppgaver organisasjonen tidligere er blitt satt til å løse. Den kan ikke uten videre sammenlignes med FN's politiaksjon i Korea eller med etableringen av FN-styrken i Gaza. Generalsekretæren uttalte i sin åpningserklæring i det første møte om saken i Sikkerhetsrådet at oppgaven i Kongo var den største FN noensinne var blitt pålagt.

Gjennomføringen av FN's oppgaver i Kongo vil ta lang tid, og det kan bli stilt nye krav

Melding om Norges deltaking i De Forente Nasjoners vaktstyrke i Kongo.

til Norge såvel med hensyn til bidrag med ytterligere personell som når det gjelder økonomisk støtte.

Regjeringen mener at man fra norsk side også i fremtiden bør stille seg positivt til anmodninger om bistand i den utstrekning dette er forenlig med landets eget beredskapsbehov og innenfor de finansielle muligheter.

Utenriksdepartementet

tilrår:

Avtrykk av tilråding fra Utenriksdepartementet av 23. september 1960 om melding om Norges deltaking i De Forente Nasjoners vaktstyrke i Kongo blir sendt Stortinget 1960—61.